

1. GÜN DÜNYA EKONOMİSİ VE TÜRKİYE

Oktay Emed'e Armağan

28 Şubat 2024 Çarşamba

1. Gün 2. Oturum

emperyalizm ve türkiye

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Emine Tahsin

Panelistler: Dr. Levent Dölek

Dr. Orhan Kurmuş

aylin altınay - Değerli konuklar, saygıdeğer hocalarım, pek sevgili öğrenci arkadaşlarım, 47. İktisatçılar Haftasının ilk gününün öğleden sonra oturumuna hepiniz hoş geldiniz. Bu oturum “Emperyalizm ve Türkiye, Dünyanın ve Türkiye'nin Yön Arayışları” başlığını taşıyor. Oturuma başkanlık edecek olan Sayın Emine Tahsin hocamı kürsüye davet ediyorum.

emine tahsin - Herkese merhabalar, 47. İktisatçılar Haftasına hoş geldiniz.

İFMC ile buluşmam, öğrencilik yıllarıma 1990'lara denk düşüyor. 92'de yanılmıyorsam, 1992'den itibaren hep İktisatçılar Haftasına katılmaya çalıştım. Çünkü İFMC bizim biricik örgütümüz. Sonuçta İktisat Fakültesi kimliği olarak, İktisatçılar olarak, burası kendimizi ifade edebileceğimiz önemli bir alan. Bunu hep önemsiyorum. 1990'lı yıllardan bu yana çok şey değişti ama yine de bir mekânda somut olarak birbirimizle kucaklaşmamızı, akademik alanda yürütülen tartışmaları burada değerlendirmemizi çok önemsiyorum.

Bugünkü oturum için, 100. yılını tamamladığımız Cumhuriyet'te, iktisat ve

siyasete bakarken Türkiye ekonomisinin yön arayışlarına, stratejilerine bakarken dışsal koşulların, dünya ekonomisindeki değişimlerin belirleyiciliğinin önemli olduğu önermesinden yola çıktık. Dünya ekonomisindeki değişimlere baktığımızda, 2008 krizi sonrası dönem son 20 yıldaki değişimler ve geleceği belirleme şekillenme noktasında çok farklı dinamikleri ortaya çıkardı. Bu sürecin Türkiye'deki Türkiye yansımalarına odaklanmak istiyoruz. Panelistleri kürsüye davet ediyorum ve ilk sözü Orhan beye veriyorum.

orhan kurmuş- Hoş geldiniz.

Bugün burada, esas çalışma alanım olan İktisadi düşünce tarihinden bahsetmek istiyorum. Siz iktisatçıların uğraş alanı bugün. Bugünü anlamaya çalışıyorsunuz. Bugünü anlayıp bundan hareketle yarın neler olacak diye araştırmaya çalışıyorsunuz. Bunu yaparken işiniz zor tabi. Mesela Merkez Bankası'nın politika faizinin bir anlamı var mı? gibi bir soruyu sormak ihtiyacında

oluyorsunuz. Veyahut üretici fiyatlarıyla tüketici fiyatları arasındaki makasın bu denli açık olması acaba nasıl izah edilebilir? Acaba bu TÜİK'in uydurması mı? diye düşünüyorsunuz. İşiniz zor ama bunları yaparken yardımcılarınız var, başta istatistik ve matematik. Sosyoloji ve psikolojiden de yardım alıyorsunuz. Felsefeden de yardım alıyorsunuz. Biz iktisat tarihçileri ise bu kadar şanslı değiliz. İşimiz biraz kolay biraz zor. Kolay değil, çünkü mevcut duruma bakmak yerine daha önceden olmuş olduğu varsayılan olguları incelemeye çalışıyoruz. Bunların ne kadar doğru olduğunu bu olgu ve süreçlerin daha sonraki olgu ve süreçlere nasıl etki ettiğini anlamaya çalışıyoruz. Bunu yaparken yardımcımız daha az, yeni yeni sosyoloji, antropoloji gibi dallarla ilişkimiz oluyor. Sosyal ağ analizleri kullanılmaya başladı şimdiki iktisat tarihinde. Coğrafi bilgi sistemleri biraz bilenler olursa yardımcı oluyor. Ama siz iktisatçıların büyük bir yetkinlikle kullanabildiği temel programlama dilleri vesaire gibi şeylerden biraz yoksunuz.

Mesela bir sorun çözmek için üzerinde dört gün uğraştığım kodlama programını ortanca torunum yarım saat içinde yazdı. Yine, biraz özel, öznel gibi olacak ama televizyon seyretme alışkanlığım da pek yok. Ara sıra Beşiktaş maçlarını seyrediyorum. Bizim yaşlarımızdaki insanların deyimiyle ajans haberlerini dinliyorum. Bir de eşimle birlikte birkaç İngiliz polisiye dizisini takip ediyoruz. Bunu, şuna bağlayacağım: 15 yıl önce bir televizyon dizisi Türkiye'yi kasıp kavurmuş. 'Muhteşem' bir diziymiş anlatıldığına göre. Şimdi burada bunun emperyalizm ile ne ilgisi var

diyeceksiniz ama iktisat tarihçilerinin, tarihçilerin ne tür soruları sorduğunu, nelere cevap aradığını anlamak açısından belki yararlı olur diye bunları anlatıyorum. Kanuni'nin 1532'de Alman seferi denilen seferi var. Ordu hareket ediyor. Nerelerde? Hırvatistan, Slovakya, Macaristan, Almanya ve Avusturya'da savaş için karşısına çıkacak düşmanı bekliyor. Ama bu seferin en önemli tuhaflıklarından biri, karşısında bir düşman yok. Bu dizide nasıl anlatılıyor bilmiyorum ama Osmanlı ordusu bütün bu Orta Avrupa, Doğu Orta Avrupa ülkelerinde dört dolanıp duruyor ama karşısında savaşacak düşman yok. Hadi oralara kadar gelmişken şurada kıyıda köşede kalmış birkaç tane kale var. Onları alalım, alıp yeriz diyor. Galiba Kanuni'nin

kaderinde bu var. 1548 Tebriz seferinde de aynı şey oluyor. Tebriz'i fethetmeye gidiyor, fethetmesine gerek kalmıyor çünkü Tebriz boşaltılmış, hiçbir savaş yapılmadan Tebriz'i alıp biraz zorlukla da olsa geri dönüyor. Şimdi bu 1532'deki Alman seferinin önemi şuradan geliyor. Tuhaflıklarından birisi de bu. Bu sefere kaç askerin katıldığı yani ordu mevcudu bilinmiyor. Çeşitli rivayetler var. Herhalde çoğumuz biliyordur bize lise sıralarında okuturlardı. Osmanlı ordusunun iki ana gücü var. Birisi kapıkulu ocakları, diğeri eyalet askerleri. Kapıkulu ocakları bildiğiniz paralı askerler. Yani devletten ulufe alıp, maaş alıp savaşıyor, silahlı kuvvetlerin eski hali. Bir de vergi gelirleri toplanması karşılığında devlete asker sağlamakla hükümlü olan tımarlı sipahilerin ve zeamet sahiplerinin yanlarında götürdükleri askerlerle savaşa katılmaları. Kapıkulu ocaklarının esas olan gücü Yeniçeriler. Yeniçeriler devşirme sisteminin bir parçası. Yani Müslüman, Hristiyan ailelerden 9 ila 12 yaşları arasında toplanan çocukların Müslüman yapıp askeri eğitim almaları, biraz daha iyice olanlarının yönetici olmaları. Bu şekilde Müslüman olan Yeniçerilerin bir özelliği var. Yeniçeriler İslam'ın 5 şartından sadece birine, onu da ne kadar uyduklarını bilmiyorum, sadece "Kelime-i Şehadet"e yani Tanrı'nın birliğine şahitlik ediyorlardı. Oruç tuttukları, namaz kıldıkları pek görülmemiş. Hac zaten onlara farz değil. Zekât da pek vermiyorlar. Dolayısıyla hani Tanrı'nın isyankâr kulları deyimini neredeyse haklı çıkaracak bir dini inanç sistemine sahipler. İçki içiyorlar, serkeşlik yapıyorlar, ticaret yapıyorlar. Bunların sayısı üç aşağı beş yukarı belli savaşa katılanların arasında. Savaşa katılan eyalet askerleri yani tımarlı sipahilerin beraberinde getirdikleri ve adına Cebelü denilen bir asker grubu daha var ki bunlar en çok olan, en geniş, en büyük sayıya sahip olan askerler. Adamın birisi oturmuş, saymış bu Alman seferinde tam 18 bin 432 Cebelü var. Bu Cebelülerin kim olduğu ise belli değil. Tarihimize bakın, isterseniz ünlü tarihçilerimiz Halil İnalcık, Ömer Lütfü Barkan, isterseniz Diyanet Vakfı'nın İslam Ansiklopedisine bakın. İsterseniz Leiden Brill yayınlarına bakın. Cebelülerin kim olduğu konusunda pek bir şey yok. Kim oldukları bilinmiyor. Kim oldukları araştırılmamış. Ta ki, 2021 yılında Gaziantep Üniversitesi'nden bir sosyolog, Topkapı Sarayı'nın arşivinde bu sefere ait yoklama defterlerini bulup birleştiriyor. Ve isim isim bu Cebelülerin kim olduğunu buluyor. Bu kişi sosyolog ama doktorası da Bilkent Üniversitesi'nde tarih üzerine yapmış. Sorduğu soru da hep şu, bu Cebelüler kimdir? Şunu bulmuş: 18 bin 432 Cebelünün yüzde 43'ü Müslüman olmayan Bosnalı, yüzde 23'ü Müslüman olmayan Arnavut, yüzde 7'si Macar, yüzde 6'sı Hırvat, yüzde 5'i Pagan Afrikalı, yüzde 4'ü Rum, yüzde 3'ü Ulağ, yüzde 2'si Rus, yüzde 0.5'i Fransız, Türk, Türkmen, Yürük sayısı da yüzde 0.5. Buradan çıkan sonuç biraz hani insanın kelimeleri dikkatli kullanması gerekiyor bu çağda, bu dönemde. Her an halkın kutsal saydığı değerleri aşağılamak gibi gerekçelerle başınıza işler gelebilir. Yani anladığım kadarıyla burada Kanuni'nin 1532'deki Alman seferinde ortada pek bir Müslüman Türk ordusu yok.

Hristiyanlar Hristiyanlara karşı savaşmış, daha doğrusu gitmişler ama kimseyi bulamamışlar. İnsanın aklına Voltaire'in kutsal Roma imparatorluğu hakkındaki sözü geliyor: "Roma imparatorluğu ne kutsaldı ne Roma'ydı." Bu nedenle Kanuni'nin Müslüman Türk ordusunun pek Müslüman Türk olmadığını da buradan görmek mümkün. Bunu şunun ağır işçiler, iktisat tarihçileri nelere bakıyorlar görün diye anlattım. Ki bu konumuza daha yakın. Ama iktisat tarihçileri arasında tabi 'global iktisat ödülü' kazanmış olanlar da var. Garip garip sorular soruyoruz dedim ya, mesela "ABD'de 19. yüzyılda eğer demiryollarının o geniş yaygın gelişmesi olmasaydı, ekonomik gelişmesi nasıl olurdu" türünden bir soru sorup bunu çok büyük bütçelerle, çok büyük kadrolarla araştıran ve sonucuna vardığı için Nobel ödülü alan iktisat tarihçileri de var. 16. yüzyıldan daha günümüze, hiç olmazsa benim açımdan günümüze geldiğimiz zaman hepimiz şunu biliriz, ortaokulda, lisede okuduk: Birinci Dünya Savaşı sonunda Anadolu'nun nüfuz bölgelerine ayrılması ve bu nüfuz bölgelerinde kimlerin askeri hareketle Anadolu'yu işgal ettiği konulu haritalar vardı. Bu kapsamda mesela İtalyanlar için ayrılan nüfuz bölgesi Bursa'dan aşağıya Mersin'e bir çizgi çizin. Aynı zamanda Bursa'dan aşağıya, Datça'ya da bir çizgi çizin. Böyle bir üçgen ve tahminim 200 bin kilometrekareden daha fazla bir etki alanı. Şimdi biz Kurtuluş Savaşı'nda Fransızlara karşı savaşmışız. Şanlıurfa, Gaziantep, Kahramanmaraş oradan geliyor. Yunanlara karşı savaşmışız. Aranızda hiç İtalyanlarla savaştığımızı duyan var mı? Yok, çünkü atmamışız. Bunun ne alakası var diyeceksiniz, ama alakası çok: 15 Mayıs 1919 günü 1/38 Evzon Taburu İzmir'e çıkıp Yunan işgali başladığı zaman çeşitli gazete haberlerinden, hatıralardan, çalışmalardan, resmi kaynaklardan belki de bazıları abartılmış biçimde özellikle İzmirli Rumların yerli Türk Müslüman halka karşı geliştikleri mezalim, katliam olmasa bile büyük ölçüde şiddet hareketlerinden bahsedilir. Bilindiği kadarıyla bunlar olmuş. İşte Hasan Tahsin ilk kurşunu atmış. Yerli Rumlar Yunan askerleriyle birleşip, birkaç Türk'ü öldürmüşler, birkaç yeri basmışlar. Fakat bilinmeyen, üzerinde durulmayan şöyle bir şey de var ki yerli Rumlar, Emperyalizm'in Türkiye'deki ajanları diye tanıtılıp ve burjuvazinin en halis örnekleri diye sunduğumuz yerli Rumlar, Türklere karşı, Müslümanlara karşı giriştikleri hiddet hareketlerinin belki çok daha fazlasını İtalyanlara karşı uyguluyordu. İtalyanların iş yerleri basılmış, mağazaları yağmalanmış, çok sayıda İtalyan vurdular. Bu neden böyle oldu? İtalyanlar ile Rumların ne alıp veremediği var? Neden Türkiye ya da Anadolu'yu işgal etme girişiminde olan Yunan ordusuyla işbirliği yaparak İtalyanlara karşı duruyorlar? Acaba neden müttefik komutanlığı Yunanlılar ile İtalyanları birbirinden tamamen ayırmayı hedefleyen, ta Mudanya'dan, Ayvalık'tan başlayıp güneye Antalya'ya kadar inen bir had çizmek ihtiyacını duyuyor? Bütün bunların cevabını vermek ise bazı aykırı soruları sorulmasını gerektiriyor. Bu aykırı soruları sorabildiğiniz ve cevap verebildiğiniz sürece, İzmirli Batı Anadolu Rum azınlığının emperyalistlerle, emperyalist

ülkelerle ve onların İzmir'de yerleşmiş olan ekonomik uzantılarıyla, ki bunlar İngilizler, Fransızlar, İtalyanlar, Avusturyalılar, Polonyalılar, İsveçliler, Belçikalılar... Bunlarla yaptıkları işbirliğinin gerçek bir işbirliği mi olduğu, yoksa bir arada yaşama zorunluluğundan mı kaynaklanıyor?

1838 Ticaret Antlaşması ile birlikte Batı Anadolu Rum azınlığının pazarlama ve dağıtım ağlarının giderek zayıflaması, demiryollarının 1870'lerden 1900'lere kadar Batı Anadolu'nun hemen hemen her yerine yayılmasıyla bu işbirliğinin giderek daha tehlikeye düşmesi, dahası İttihat ve Terakki'nin Ermeni tehciri gibi çok geniş çaplı olmasa da tarihimizde çok bilinmeyen bir Rum tehciri ile, özellikle Çeşme, Kuşadası, Söke, Ayvalıklı Rumları tümüyle sürmesi sonucunda Rum azınlığın Batı Anadolu'da kurmuş olduğu bu genel işbirliği ağının tamamen çökmüş olması sonucun ortaya çıkan durum, acaba işgalci Yunan ordusuyla yerli Rumların işbirliği yapmasının nedeni, diğer Batılı Emperyalist ülkelerin, temsilcilerine karşı girişilmiş bir hareket mi olmasıdır. Bu zor ve provokatif bir soru ama bunun cevabını vermemiz gerekiyor. Sakın yanlış anlaşılmasın, yani Batı Anadolu'daki Rum azınlığın Yunan ordusuyla işbirliği yapmasının bir milli burjuva hareketi olduğunu söylemek istemiyorum. Ama düşünülmesi gereken önemli bir konu olduğunu sanıyorum. Daldan dala atlar gibi oldum. Ama hiç olmazsa, iktisat tarihçilerinin nelerle uğraştığını, ne gibi sorular sorduğunu belki bazı örneklerle vermiş oldum. Sabrınız için teşekkür ederim.

emine tahsin - Çok teşekkür ediyoruz. Sayın Dölek'e söz vermeden önce şöyle bir genel özet yapabiliriz diye düşünüyorum. Emperyalizm kavramı gerçekten çok çetrefilli bir kavram. Bunun farklı nedenleri var. Öncelikle ideolojik olarak akademide ana akım iktisadın daha belirleyici olmaya başlaması ile birlikte geleneksel Marksizm'in bir ürünü olarak tanımlanan emperyalizm kavramı aslında birçok ders kitabında hiç tanımlanmayan, ele alınmayan bir kavram Uluslararası ekonomi politik temelli derslerde ya da dünya ekonomisindeki değişimleri analiz etme noktasında emperyalizm kavramıyla analiz etmek daha geri planda kalabiliyor. Yani görsel emperyalizm denildiğinde, Türkiye'de özellikle gençlerde çok daha farklı algılar ortaya çıkabiliyor. Bu noktada her zaman kavramları analiz ederken öncelikle sözlük tanımlarını temel alarak yola çıkma eğilimi taşımanın önemli olduğunu düşünüyorum. Oxford sözlüğündeki tanımlanma biçimi ile emperyalizm ülkelerin diğer ülkeler üzerindeki kontrolü egemenliği inşa etme süreci. Haliyle Sayın Kurmuş'un anlattıkları üzerinden de emperyalizmin bir kavram olarak Marksist yazında ortaya çıkışında referans verilen sermayeler arası rekabet ya da işbirliklerinin dünya kapitalizminin sermaye birikimi elde etme süreci ya da üretim ilişkilerini ne şekilde farklılaştırdığı önemli bir çıkış noktasını oluşturuyor. Coğrafyamızda da özellikle emperyalizmin

güncel olmaya başlama süreci demiryolları yine ağırlıkta olarak başlatılabiliyor. Demiryolları nihayetinde uluslararası ölçekte sermaye birikiminin elde edilme biçimlerini farklılaştıran ve sermaye birikimini, sermaye birikiminin elde edilme koşullarını hızlandıran bir işlemede sahip olabiliyor. Bu bağlamda sermayeler arası ortaya çıkan rekabet ya da işbirlikleri günümüzde de farklı biçimleriyle karşımıza çıkabiliyor. Sonuçta sermayeler arası rekabet gerek ulusal ölçekte gerekse uluslararası alanda farklı biçimleriyle 21. yüzyılda karşımıza çıkıyor diyebiliriz. Bu bağlamda daha ayrıntılı tartışmalar var ama buraya belki daha sonra girebiliriz. Sayın Dölek de sanırım daha çok son 20 yılda Türkiye özelinde ortaya çıkan değişimlere odaklanarak bir sonuç yapacak. Buyurun.

levent dölek- Hepinizi saygıyla selamlıyorum. Haftamızın başarılı olmasını diliyorum.

Orhan hocamın sunumu çok farklı bir perspektif sundu bize. Özellikle iktisat tarihi bağlamında ama şundan çok büyük memnuniyet duydum. Önceden hocamla istişare fırsatımız olmadı ama yapacağım sunumda özel olarak vurgulamak istediğim bir konu başlığı için çok zihin açıcı bir giriş oldu. Zira baştan söyleyeyim, emperyalizmin kendi içerisinde çelişkiler barındırabildiğini ve bu çelişkilerin son derece önemli olduğunu düşünüyorum. Türkiye'nin emperyalizm ile ilişkisinde ve son dönemdeki zikzaklarında bunun etkili olduğu kanaatimdeyim.

Öncelikle geniş çerçeveden başlamam gerekir.

Zira emperyalizm tanımı Emine hocamın da söylediği gibi ülkelerin başka ülkeler üzerindeki hakimiyetini tanımlıyor. Tabi buna Marksist bir perspektif açmak istiyorum. O noktada Marx'ın döneminde, emperyalizm bir olgu olarak karşımızda değildi ama sermayenin birikim yasaları söz konusu olduğunda merkezileşme ve yoğunlaşma rekabet sürecinde tekelleşmenin dinamiği olarak zaten en başından ortaya konmuştu. Emperyalizm bunun üzerine tekelci bir kapitalizm dönemi olarak tekelci sermayenin hakimiyetine dayanan bir dönem olarak karşımıza çıktı. Burada finans kapital kavramı son derece önemli. Hobson ve Hilferding'in yaklaşımının üzerine esas Marksist çatıyı

kuran o dönemde Lenin'di. Lenin'in yaklaşımıyla emperyalizme baktığımda, öyle daha bugünün dünyasını ve yaşadığımız bütün emperyalist çağı doğru açıkladığını düşünüyorum. Çünkü emperyalizmin ülkeler arası bir ilişki olarak değil kapitalizmin bir aşaması ve bir dünya sistemi olarak tanımladığı için önemli. Dolayısıyla emperyalizm önce doğru bir çerçeveye oturtmamız lazım. Ülkeler arası ilişkiler de bunun içinde. Belki Türkiye de emperyalisttir... Ya da emperyalizme bağımlı mıdır? Bunları da içine koyarak tartışmak lazım.

Burada finans kapital kavramıyla ilgili genel bir yanlış anlamayı düzelterek ifade etmek lazım ki kelimenin kulakta yarattığı tını dolayısıyla bu banka sermayesi, finansal sermaye gibi düşünülse de finans kapital kavramı bu değildir. Banka sermayesi ve sanayi sermayesinin bütünleşmesini ifade eder. 19. yüzyılın sonunda, 20. yüzyılın başında zuhur eden büyük gelişme odur. Peki bankacılık sermayesi ile sanayi sermayesinin birleşmesi ne manaya geliyor? Bu bankaların bir aracı sermaye, bir kilit içerisinde aracı rol, bir işlev görmenin ötesine geçerek piyasayı, piyasa ilişkilerini aşan, onu da tahakküm altına alan, yani sanayi üretimi de tahakküm altına alan dev birimler haline dönüşmesini ifade ediyor. Ki biz emperyalist devletler dediğimiz zaman aslında devlet olarak örgütlenmiş finans kapitalden bahsetmiş oluyoruz.

Emperyalizm sömürgecilikten farklı olarak sömürgeci. Çünkü belirli bölgeler üzerinde büyük ulusların hakimiyet mücadelesiyken artık emperyalizm dünya çapında bir hakimiyet mücadelesidir. Bu dünya vurgusunu özellikle yapıyorum. Emperyalizm bir dünya sistemidir ve emperyalist tahakküm denilen şeyin dünya çapında algılanması gerekir dediğim zaman, bir kere şuradan kendimizi ayırmış oluyoruz. Her ülke kendi etrafında bir hakimiyet mücadelesi, nüfuz alanı mücadelesi veriyor. Bunları eğer emperyalizm olarak kabul edersek dünya sisteminden ayrı olarak o zaman emperyalizm vurgusunu anlayamayız. Çünkü öyle bir noktaya geliriz ki ABD'de emperyalist olur, Çin de olur. Ama mesela Etiyopya da emperyalist olur, Gana olur, Nijerya olabilir. Dolayısıyla birinci nokta olarak bunu vurgulamak istiyorum. Bu anlamda tabii ki günümüz dünyasını yaptığımız zaman buna şunu da eklememiz gerekiyor. Tekelci sermaye birimlerinin hâkim olması tamam güzel ama artık meta ihracı yerine uluslararası anlamda sermaye ihracının hâkim olduğu bir döneme geçiştir emperyalizm. Bu da son derece önemli. Neden? Çünkü daha önce Merkantilizm döneminde malumunuz ticareti hakimiyet altında tutmak esas ve sömürgecilik bunun için ama ticaret yaparak emperyalist anlamdaki derinlikte bir hakimiyet ilişkisi kuramazsınız. Çok basit bir alışverişte avantajlı durumda bile olsanız, o kişiyi kazıkılıyor bile olsanız onu tahakküm altına alamazsınız ama istihdam ettiğiniz insanı tahakküm altına alırsınız. Örneğin sabah bu saatte geleceksin, akşam bu saatte gideceksin, maaşın da bu. Bu anlamda bir emperyalist devletlerden bahsediyoruz. Sermaye ihracıyla bütünleşmesinin esprisi bu. Bu son derece önemli. Kapitalist ekonomi daha başlangıç aşamasından itibaren

uluslararasılaşma eğilimindeydi. Daha Marx'ın Kapital'i yazdığı dönemde dünya piyasası artık bütünleşmeye başlamıştı. Ama bugün mesele başka bir boyuttadır. Mesela dünyayı ticaretinde başat konumda olan Çin ile ABD'yi aynı kefeye koyabilirsiniz. Ama bu noktada ABD bir emperyalist güçse Çin'de bir emperyalist güç müdür ya da Rusya bir emperyalist güç müdür? Eğer bölgesel nüfus mücadelesi, askeri hamleler vesaire oraya buraya burnunu sokma yaratma bunlara eğer bakarsanız dünyada biraz önce söylediğim gibi Etiyopya'dan başlayıp Rusya'ya kadar emperyalisttir. Ama ekonomilerine baktığınız zaman Rusya zaten Sovyetler Birliği yıkıldıktan sonra zavallı bir duruma düşmüş bir ekonomidir. Tamamen meta ihracı, hatta ham madde şeklindeki meta ihracına bağımlı bir ekonomi halde gelmiştir, petrol, doğalgaz gibi. Çin ise dünya ekonomisinde çok daha büyük bir yer elde etmiş olduğu halde buna damga vuran meta ihracıdır. Meta ihracıyla dünya ekonomisine entegre olan, dünya ticaretinde büyük yer kaplayan ama sermaye ihracı konusunda evet yine dünyanın en büyük sermaye ihracı yapan ülkelerinden biri olan ama bu konuda tam da ekonomisine damga vuran unsur sermaye ihracı olmadığı için dünya üzerine hakimiyet mücadelesi veremeyen bir ülkedir Çin. Hadi diyeceksiniz ki Çin hakkında çok büyük şeyler söyleniyor: ABD'yi geçecek. Yaklaşık yirmi yıldır bunu dinliyoruz. Geçmişti İngiltere vardı sonra onun yerine ABD geçti. Bugün ise “Artık yeni çağda Asya yükseliyor” deniyor. Böyle bir şey yok! Yakından bakarsanız bu hikâyenin anlatıldığı dönem, yirmi yıl öncesinde Çin'in kapitalist ekonomiye entegrasyonunun hız kazandığı, dünya ticaretinde büyüdüğü dönemdi. Evet Çin bir kapitalistleşme süreciyle beraber dünyaya ucuz mal satarak meta ihracı yoluyla çok hızlı büyüme temposu yakaladığında, yıllık yüzde 10'ların üzerinde ortalama büyüme temposuyla ABD'yi, Batıyı geçecek diyorlardı. Verilen tarih de 2040'tı. Fakat ne oldu? Öyle olmadığını gördük. Çünkü aradaki fark kapandı. Bugünümüzü anlamak için şunu görmemiz lazım. Rusya ve Çin çok büyük devletler. Rusya büyük bir nükleer güç, askeri güç, Çin çok büyük bir ekonomik güç, dünyanın en büyük nüfusuna sahip, çok da büyük bir askeri güç aynı zamanda. Fakat bu iki ülkenin bu güce kavuşmasının sebebi, örneğin Çin için çok daha dramatik bir şekilde bunu söyleyebilirim: 20. yüzyıla sefil bir ülke olarak girmiş, modern bir ulus olarak çıkmıştır. Bunu 1949 devrimine, sosyalist devrime borçludur. Rusya ise bu noktaya getiren 1917 Ekim Devrimi'dir. Ekim Devrimi'nin üstüne 2. Dünya Savaşı'ndan sonra artık iki süper güçten bahsedilir. Ancak bu iki süper güç, iki emperyalist güç değildir. Bir tanesi finans kapitalin devlet olarak örgütlendiği bir süper güçtür, diğeri işçi sınıfının devlet olarak örgütlendiği bir süper güçtür, sınıfsal olarak farklıdır. Ve bu gücü kaybettikten sonra, 1991'den sonra da Rusya neredeyse emperyalizmin baskısı ile sömürgeleştirilmek istenen ama başarılı bir ülke durumuna gelmiştir. Çin için benzer bir şey söyleyebiliriz. Çin de kapitalistleşmesiyle birlikte hızlı bir büyüme sağladıysa da aslında bunu kapitalizmle bütünleştiriyor, kapitalizm krizlerini de ithal

eden bir ülke konumuna gelmiştir. Ve evet Çin, geldiğimiz aşamada tırnak içinde sosyalist bir ülkedir. Çin Komünist Partisi, ben “Çin Kapitalist Partisi” olarak nitelendiriyorum ama planlamanın ve devlet bankalarının çok güçlü olduğu bir ekonomi içerisinde bile bir emlak bağıını yaratabilmiştir. Ancak Çin ekonomisi yavaşlamaya başlamıştır. Buradaki yavaşlaması herhangi bir başka yavaşlamaya benzemiyor. Teraziye koyduğumuz zaman neye bakmamız lazım? Çin dünya ölçeğinde mi? Dediğime göre teorik olarak sermaye ihracı hâkim değilse değil ama “her yerde Çin’i görüyoruz” diyeceksiniz. Evet her yerde görüyoruz ama zaten herkesi görüyoruz. Bizde de daha geçen gün Hakan Fidan gitti, Venezuela’daydı. Gidiyorlar oralara, Latin Amerika’lara falan. Eskiden Binali Yıldırım severdi, herkesin ilgi alanları farklı. Herkes her yerde, artık dünya böyle... Yani eşitsizlik var ama aynı zamanda dünyanın birleşik gelişmesi de var. Ancak ABD’nin tek başına yaptığı savunma harcamaları dünyanın geri kalanından daha fazla. Şimdi deniyor ki Çin’in de askeri üsleri var ama ABD’nin 179 ülkede 724 askeri üssü var. Çin’in iki tane uçak gemisi var, bunların her biri küresel üslerdir, askeri üsler. Onlara bir tanesi, bizim için de meşhur: Varyak. Ama ABD’nin 11 tane var. Bizimkiler de arada bir tane minyatür gemi yaptılar, ona da gireceğim.

Bugün Türkiye’de, Amerikan emperyalizminin aleyhinde bir söylemin yükseldiği, milliyetçi bir söylemin yükseldiğini görüyoruz. Sanki bir anti-emperyalist hükümetimiz varmış havasındayız. İşte “beka” gibi kavramlar kullanılıyor. Ya da “Türkiye eksen kaymasına mı uğruyor? Yüzümüzü doğuya mı çevirdik? Acaba Rusya’nın, Çin’in sömürgesi mi olacağız?” şeklinde değerlendirmeler yapılıyor. Oysa her şeyi yerli yerine koymak lazım. Türkiye’nin emperyalizmle olan ilişkilerini tanımladığımız zaman ABD’ye bakmak gerektiğini düşünüyorum. Tersini söylediğimiz andan itibaren konu sulanır. Amerikan emperyalizmini ve onun ekibinde yer alan AB’yi, İngiltere’ye de buna katmak gerekiyor.

Yeni gelmişken Türkiye’nin denge politikası ya da gerçekten beka mücadelesinin anti-emperyalist olup olmadığına dair birkaç şey de söylemek istiyorum. Eğer Türkiye NATO üyesi ise ve ekonomisi itibarıyla Batı ekonomisi ile bir entegrasyon içindeyse bağımlık ilişkilerini bu açıdan düşünmemiz lazım. Ama sanki bunun tersi yönündeymiş gibi birtakım gelişmeler de oldu. Bunlardan biri yeni Osmanlıcılık. Osmanlı’yı ihya etme, daha doğru bir ifadeyle Rabiacı dış politika. Rabia işaretini Tayyip Erdoğan sık sık yapıyor. Gerçekten de Müslüman Kardeşler işaretidir bu Rabia. Bu, Türkiye’nin 2010’dan itibaren izlediği dış politikada, dışa doğru hamleli bir dış politikada öne çıktı. Her yere müdahil oluyorduk. Libya’ya, Suriye’ye girdik. İşte o zaman anlatılan hikâye “Yeniden büyük Türkiye. Bunun çok rahatsız ettiği emperyalist Batı.” Buna paralel başka boyut denge politikası. O da Rusya ve Çin ile kurulan, Batıyı irrite eden ilişkiler. En uç noktalarında, S400 füzeleri yaptırım konusu oldu. Bizim buna da yakından bakmamız ve

doğru analiz etmemiz lazım. Eğer gerçekten böyle bir durum varsa, bu rejimin KHK ile üniversiteden attığı bir hoca olarak onu bağırma basıp ve tekrar içime gömüp bir düşünülebilirim, yani acaba destekleyebilir miyim diye? Çünkü emperyalizme karşı mücadele ediyorsak biraz daha geniş bakabilirim. Tayyip Erdoğan İslamcı olabilir ama Sayın Doğu Perinçek'e doğru gidebilirim. Ama öyle mi gerçekten? Bunu doğru yerine koymamız lazım. Burada artık Türkiye'nin içine girmemiz gerekiyor. Çünkü anti-emperyalist politikanın Türkiye'de ancak işçi sınıfı ve emekçi halk-yoksul köylü tarafından sahiplenebileceğini düşünüyorum. Sebebi de şu, emperyalizm ile kurulan ilişkilerde sermaye hep aracı ve bundan pay alan roldedir Türkiye ve emperyalizme bağımlı ülkelerde. Ve bu payı genişletmek ve amaçları doğrultusunda alan açmak istemektedir. Sermaye emperyalizmle çelişkiye düşse de bu uzlaşmaz bir çelişki değildir. Türkiye'nin “Rabiacı” dış politikasına bakarken Kemalizm'in “yurtta sulh, cihanda sulh” politikasını da aşan bir politikaya bakıyoruz. Türkiye'nin büyüyen ve ulusal sınırları kendisine dar gelen sermaye gerçekliğiyle bu örtüşmektedir. Kronik cari açık veren bir Türkiye'nin büyük tekeli sermayesi, artık dışarıya doğru açılmak istemektedir. Bunun bir yolu, hiç şüphesiz en yakında olan İslam dünyasıdır. Bunun izlerini İFMC'nin haftalarında da görebilirsiniz. 1990'lı yıllarda mesela Demirel bir anda Turancı olmuştu. Hatta Nazım Hikmet'i bile Turancı yapmaya çalışıyordu, uzak Asya'dan gelip falan diye. Niye? Çünkü Sovyetler Birliği yıkılırken oraya da açılma politikası vardı. Yani bu yayılmacılık Türkiye sermayesinin çıkarlarıyla örtüşüyor. Ama tabii, Türkiye sermayesinin içerisinde batı emperyalizmi ile laik cumhuriyet temelinde bütünleşmeyi stratejik olarak önüne koymuş TÜSİAD sermayesi için bu biraz daha zorlu. Bu çelişkiler içeriyor ama onlar uzlaşmaz çelişkiler değil. Çünkü, çağdaş batıyla bir bütünleşme dediğimiz zaman mesela caz festivalleri var. Kim düzenliyor? İşte Sabancı Holding, işte Koç Holding. Laikliği savunuyorlar. Ama baktığınız zaman Birleşik Arap Emirlikleri'nin en önemli silah üreticisi ortağı Koç Holding. Dahası Türkiye, Suriye ve Irak'ta IŞİD yükseldiği zaman biliyorsunuz orada kısa bir dönem devletimsi bir şey kurdu. Ve petrol satıyordu IŞİD. O petrol buraya geldi. Herkes biliyor bunu. O dönemin enerji bakanını hep suçladılar. Evet ama nerede rafine edildi bunlar? Batman'da Koç'un şirketinde rafine edildi. Diğer tarafta bu politikanın esas büyük getirisini alan ise Anadolu sermayesi dediğimiz İslamcı sermayedir. İşte bugün Tosyalıları görüyoruz, ‘beşli çeteler’i görüyoruz. Peki bu bir anti-emperyalist politika mı ve gerçekten emperyalizmi titretti mi? Bazılarının hoşuna gitmemiş olabilir bu ama bazıları bayağı destekledi. Yine Amerikan emperyalizminin dış politikası, Ortadoğu politikası açısından zaman zaman karşı karşıya gelmeler oldu ama burada perde gerisinde kalmış çok önemli ve meşhur bir aktörü gündeme getirmek istiyorum, o da İngiliz emperyalizmi. Türkiye'nin İslamcı Rabiacı dış politikasının arkasında İngiliz emperyalizminin himayesini görmemiz mümkün. O zaman şunu

da anlatayım, neden Rabiacılığı seçtim Osmanlıcılıktan ziyade? Çünkü Müslüman Kardeşler hareketinin önemli bir kanadı İngiltere'de ikamet etmektedir. Ayrıca İngiltere, 2021'e kadar Hamas'ı terör örgütleri listesine almamış bir ülkedir. Bugün en önde Hamas düşmanı olan İsrail'in yanında ama onun sebebi İngiltere fikirlerinin değiştirilmesi değil, Müslüman Kardeşler'in yenilmesidir. Bu nedenle Türkiye'nin bu süreçte orada rol oynaması tamamen İngiliz emperyalizminin himayesindedir. Benzer bir himayeyi denge politikası üzerinden Rusya ile ilişkilerde görüyoruz. Mesela S-400 füzeleri alındığında ABD kıyametleri kopardı malumunuz. Buna karşın Richard Moore diye biri vardı, özellikle Beşiktaşlılar bilir. Fanatik Beşiktaşlı bir İngiliz Büyükelçisiydi. Yakın zamanda dışişleri bakanlığı da yaptı. Onun bir röportajı var, şöyle diyordu: "S-400 alması Türkiye'nin kendi tasarrufudur." Oysa İngilizlerin Ruslarla bir ittifakı yok. Ayrıca Amerikan emperyalizmi ile İngiliz emperyalizmi stratejik ortak diyecekseniz ama bu her taktik alanda ortak hareket ediyorlar anlamına gelmez. Biz Türkler, ne yazık ki bütün dünyanın etrafımızda döndüğünü zannettiğimiz için yanılıyoruz. Hayır, biz onların ajandasında ne yazık ki o kadar büyük bir yer kaplamıyoruz. Buna geçmişten de birkaç örnek vereceğim. Bunlardan biri Türkiye'nin NATO'ya girişidir. Orada iki yönlü ilginç bir tartışma vardı. Birinde Türkiye NATO'ya girişiyle güney komutanlığına mı bağlanacak, diğerinde bir Ortadoğu komutanlığı kurulacak ve Türkiye onun başına mı geçirilecek diye tartışılıyordu. İngilizlerin savunduğu bir Ortadoğu komutanlığıydı. ABD ise güney komutanlığı diyordu. İsmet Paşa'nın savunduğu da buydu. Yani batılı olmak istiyorduk. İngilizler hâlâ Ortadoğu'daki çıkarları için Türkiye'yi araçsallaştırmak istiyorlar. ABD'nin derdi ise Ortadoğu, Afrika, Asya, Avrupa. Çünkü "baş emperyalist" güç ABD. O Rusya'yı düşünüyor, Sovyetler Birliği'ni düşünüyor ve stratejik çıkarı önüne koyuyor. Bunun en kritik yaşandığı yer 1956'daki Süveyş krizi. İngilizler ve Fransızlar, Süveyş'in Nasır tarafından kamulaştırılmasına karşı savaş ilan ediyorlar. Ama ABD onları yalnız bırakıyor. Niye? Çünkü eğer o savaş gerçekleşmiş olsaydı, belki de bütün Arap dünyası Sovyetleşecekti, saf değiştirecekti. Süveyş ABD için de çok önemliydi. Ama dünya hakimiyeti için mücadele veren ABD orada onları yalnız bıraktı. Nihayetinde ne oldu, bütün Arap milliyetçiliği hareketleri zaman içerisinde işbirlikçileşti. Böylece uzun vadede ABD kazandı. İşte Türkiye, o aradaki boşluklarda, çelişkilerde kendine bir yer aramaya çalışıyor. Ama bu bir beka mücadelesi değil, bir bağımsızlık mücadelesi değil. Tam tersine biraz önce söyledim; Türkiye sermayesi sınırları aşan bir güce, tekelci bir gücü ulaştı ve artık yayılmacılık istiyor. Ama emperyalist bir güç değil. Dolayısıyla bu yayılmacı hayallerine emperyalist himaye bulmak zorunda. Dolayısıyla bize "Milliyetçi ya da İslamcı, beka, vatan, millet, ezan, Yeniden Büyük Türkiye, Osmanlı" anlatılarının arkasında bu himaye arayışını görmemiz lazım.

Son olarak biraz daha somuta inerek şunu vurgulamak istiyorum: En son Kaan uçağı yaptık. Bu müthiş bir şey olarak anlatılıyor. Oysa bu yerli ve milli muharip uçağı, BAE Systems diye İngilizlerin en büyük silah şirketiyle ortak yapılıyor. Orada 100 yabancı mühendis çalışıyor. Yine İngiltere'de, evvelki yıl mühendis ilanı açılıyor. Kaan projesinde çalışacak mühendisler için ilan Londra'da veriliyor. Koşullar içinde NATO üyesi ülke vatandaşı olmak, güvenlik soruşturmasından geçmek var. Bu soruşturmayı ise bizimkiler yapmıyor. Yani İngiliz güvenlik soruşturmasından geçmeyen mühendisin içine giremediği bir milli muharip uçak projemiz var.

Bakın bir de şu var: İngilizler ya da ABD'liler ya da herhangi bir yabancı gücün gelip bir ülkeye "sizi şu, şu savaşlarımızda kullanacağız" demesi var. Bunun ilk modeli "Gurkalar"dı. Ya işte getiriyorlardı Çanakkale'ye. Şimdi artık böyle değil. Mesela "Karabağı kurtardık" deniyor. Bakıyoruz onun arkasında da İsrail var. Beraber orada İran'a karşı bir şey oluşturmuşuz. O kadar büyük bir yatırım yapılıyorlar ki, Azerbaycan ordusunu bir NATO ordusuna çevrildi Türkiye aracılığıyla. Bu gerçeğı görmezsek Karabağ savaşında ne olduğunu anlayamayız. Mesele Ermenistan-Azerbaycan meselesi değil. Bu Türkmen gazının Türkiye'ye nereden ulaştırılmasıyla ilgili. Aynı şekilde Suriye. İdlil heyecanımız nedir, arkasında kimler vardır? Elbette bu bir Osmanlılıkla bize sunulsa da arkasında yine aynı emperyalist güçler vardır.

En nihayetinde de şunu söyleyeyim. Bir beka mücadelesi, büyük Türkiye mücadelesi evet ama ya biz 100 sene evvel bir Alman cihadına girdik ya. Birinci Dünya Savaşı'na girerken bir cihatla girdik oraya. O Alman cihadıydı. Bu yıl Hilafetin kaldırılışının 100. yılı. Şimdilerde hilafeti dile dolayanların arkasından bakın. İngiliz emperyalist ilişkilerine, Amerikan emperyalist ilişkilerine bakın. Bugün Hilafetle ilgili atıp tutanlar bir "İngiliz hilafeti"nden bahsediyorlar. Bugün Turan hedefini önüne koyanlar aslında İran'a karşı bir çevreleme harekâtı içerisinde olan İsrail'le paralel düşüyorlar. Belki bugün önümüze konan bir İngiliz hilafeti, bir İsrail Turan'ı... Sebebi de Türkiye'nin öyle bir gücü olmaması, himaye araması. Ve nihayetinde Ukrayna'da ve başka yerlerde, Türkiye'yi aynı Birinci Dünya Savaşı'nda olduğu gibi Üçüncü Dünya Savaşı'na gittiğimiz bir dönemde o büyük savaşın tarafı hale getirmek istiyorlar. Çünkü artık dünyanın gündemi şudur. Emperyalizm bütün dünyayı, yani Rusya ve Çin'i de diz çöktürerek büyük krizinden kurtulmak istiyor. Bunun için büyük bir savaş göze almış durumda, Ukrayna bunun bir parçası. Sadece bunu düşünmenizi isterim.

Biz, eğer gerçekten büyük Türkiye değil özgür ülke olmak istiyorsak bunun sahibi işçi sınıfıdır. Oysa Türkiye, bugün ucuz işgücü cenneti olarak entegrasyon süreci içerisinde emperyalist sermayenin hizmetine sunuluyor. Ve bugün bütün bu SİHA'lar gibi işler palavra. Gerçek mücadeleyi her gün her bir yabancı şirketin fabrikasında sendikalaşma mücadelesi veren işçiler yürütüyor. Bu nasıl bir mücadele biliyor musunuz? Bağımsızlık, beka diyorlar ya Esenyurt'ta

Perfetti'nin bir fabrikası var. Fabrikanın kapısında Türk bayrağı var ama içeriye Türkiye Cumhuriyeti anayasası giremiyor. Orada bağımsızlığımız yok. İşçi oraya sendikayı sokmak isterken Türkiye Cumhuriyeti anayasasını da sokmaya çalışıyor. Birçok şirket böyle. Bugün işçi sınıfı gerçek beka mücadelesini veriyor. O mücadele Türkiye'yi gerçek anlamda bağımsızlığa ulaştırabilir. Bu Türkiye'nin gerçek anlamda NATO'dan çıkması, emperyalist üslerin kapatılması ve iktisadi olarak da emperyalist boyunduruğun kalkması için bir mücadele dinamiği yaratabilir. Geri kalan her şey bizi, başka görüntüler altında Mehter Marşı eşliğinde büyük kanlı maceralara ve daha büyük boyunduruklara sürükleyecektir. Teşekkür ederim.

emine tahsin - Çok teşekkür ederiz. Gerçekten çok dinamik ve çok boyutlu bir kapsam üzerinden ele aldınız konuyu. Sonuçta vurguladığınız önemli başlıklardan biri şu oldu. Türkiye sermayesinin sınırları aştığı ama buna rağmen emperyalistler arası rekabetin odağında hareket etmek eğiliminin de belirleyici olduğu. Ayrıca şöyle birkaç vurgu daha yapma ihtiyacı hissettim. Sonuçta herhangi bir ürünü yerli olarak tanımlayabilmek için yanılmıyorsam yasal anlamda yüzde 49-51 oranı önemli. Yerlilik vurgusu, nihayetinde şöyle bir ihtiyacın da sonucu: Ulusal ölçekte yerli sermayenin rekabet edilebilirlik koşullarını artırmak ya da belli bir olgunluk düzeyine iliştiğinin somut göstergesini ortaya koymak. Bununla birlikte teknolojik anlamdaki üretim ürününün hâlâ belli başlı emperyalist ülkelerinde olması dikkat çekici. Bu bize, 19. yüzyılda emperyalizm kavramını meta ihracı, finans kapital ihracı üzerinden tartıştığımız eşitsiz ilişkilerin farklı bir boyutunu da gösteriyor genel anlamda. Nihayetinde askeri, siyasi, güvenlik ve hatta kültürel anlamda ülkeler arasındaki güç ilişkilerinin inşa edilme biçimi ve hangi konular üzerinden ne şekilde sürdüğü önemli bir çalışma konusu olmaya devam ediyor. Daha doğrusu bu başlıklara yoğunlaşarak emperyalizmi dünya sisteminin bir parçası olarak okumak önemli. Çin meselesine gelince, günümüzde ve özellikle 2000'li yıllardan sonra Çin'in dünya ekonomisinde emtia ihracı dışında belli alanlarda da önemli mevziler kazanması kaçınılmaz olarak şöyle bir soruyu sormamıza neden oluyor: Çin ABD ile hangi ölçülerde ne kadar rekabet edebiliyor, hangi alanlarda rekabet edebiliyor, Çin gerçekten ABD'ye karşı bir güç odağı olabilir? Burada IMF kotaları üzerindeki sıralamalara baktığımızda, Çin ilk beş ülke içerisinde yer almaya başladı. Diğer yandan belki günümüzde demiryollarının yayılmasıyla emperyalist ülkelerin birikim artırma süreçleri gerçekleşmiyor ama resmi kalkınma yardımları ya da altyapı yatırımları üzerinden Çin'in özellikle Afrika ve Latin Amerika coğrafyasındaki yatırımları ABD yatırımlarının üzerine çıkıyor. Yine, özellikle emperyalizm teorileri çerçevesinde analiz etmek istersek askeri güç ilişkilerini Çin'in geri planda tutan bir ülke olması ya da Latin Amerika'daki

yayılma biçiminde özellikle meta ihracı, kredi ihracı ya da swap ilişkileri önemli. Şimdi sözü dinleyicilere bırakmak istiyorum. Buyurun.

cengiz arın - Hem Cemiyet hem sayın konuşmacılara, ufuk açıcı katkıları için teşekkür ederim. Esas olarak Levent Dölek'i dinlerken biraz kafam karıştı. Üç basit soru yönelteyim. Birincisi bu emperyalizm çözümlemesinin birimleri neler? Ülkeler mi bunlar? İkincisi aralarındaki rekabet saklı kalmak kaydıyla sermayenin enternasyonalizminden acaba söz edebilir miyiz? Üçüncüsü ise acaba bu emperyalizm dediğiniz dışsal bir olgu mu? Hem finans kapitalden söz edeceğiz hem sermaye ihracından söz edeceğiz hem global olarak İngiliz emperyalizmi, İngiliz işçi sınıfı var, Amerikan işçi sınıfı var. Ne bileyim, Çin'de emekçiler var, burada da var. Bir de sermaye grupları çıkarları çatışabilir, örtüşebilir. Teşekkür ederim.

faik akçay - Levent Hocama soru sormadan önce gönlümden geçeni çok kısaca ifade etmek isterim. İktisat tarihçilerinin kapitülasyonlardan başlayarak bu Batılı emperyalist güçlerin Türkiye üzerinde ne kadar ekonomik yıkım yaptığını araştırıp bulması gerekirdi diye düşünüyorum. Soruma dönersem, söylediğiniz anlamda Türkiye'de Kurtuluş Savaşı kavramının yeniden tanımlanması gerekiyor. Yaşananları rahmetli İdris Küçükömer çok iyi tanımlıyor: “Kurtuluş Savaşı diye bir şey yok. Türk-Yunan Savaşı var.” Yani bu resmi tarihin, gerçekleri yansıtmayan tarihin yeniden mi yazılması gerekir? Teşekkür ederim.

kadri sampar - Levent Hocamız çok kökten ve kapsamlı bir sunum yaptı. Bu noktada bugün esas mesele devletlerin ve şirketlerin artık araç olduğunu, devletler üstü finans, enerji ve silah lobisinin oluştuğu mudur? Teşekkür ederim.

levent özer - İyi günler. Orhan Hocama sormak istiyorum. Osmanlı 1699'dan sonra dünyanın merkezinin kendisi olmadığını farkına varıyor ve batıya başka bir gözle bakmaya başlıyor. Özellikle 19. yüzyılın başından itibaren 1838'de Ticaret Anlaşması imzalanıyor, 1856'da ise borçlanma başlıyor. Bunların neticesinde 1875-76'da iflasın eşiğine geliyor. Sonra Düyun-u Umumiye kuruluyor ve adım adım vergileri devrediyoruz. Bu bir sömürge hali midir? Yine Bağdat demiryolları, limanlarla içerideki kaynaklara bir anlamda el konulması var. Ve bunun sonunda Sevr'e kadar giden süreç işliyor. 1920'de ise bir şekilde bunlardan kurtuluyoruz. Ulusal devrimimizi yaparak Cumhuriyeti kuruyoruz. İki savaş arasında çok iyi bir performans, bir kalkınma hamlesi var. Fakat İkinci Harp'ten sonra tekrar adım adım Batılıların etki alanına giriyoruz. 70'ler, 80'lerle Neoliberalizm. Bugün bunun değişik bir versiyonunu mu görüyoruz?

Ayrıca emperyalizm konusuna gelince, Amerikan kapitalistine, Çin kapitalistine, İngiliz kapitalistine, Rus kapitalistine aynı çerçeveden bakamaz mıyız? Sonuçta bu, sizler dediği gibi tekelci burjuvazinin katıldığı ortak bir küresel olgu değil mi? Teşekkürler.

tuğba bakkal - 1994 yılı İktisat Fakültesi mezunuyum. Sorumu Levent Hoca'ya yöneltmek istiyorum. 1990'lı yılların sonunda başlayan teknolojik gelişmeler, günümüzde iyice hızlanıp özellikle blockchain teknolojisiyle sermayenin ve paranın tanımını da değiştirecek gibi görünüyor. Bunun emperyalizme etkisi ne olur? Teşekkürler.

orhan kurmuş - Kurtuluş Savaşının niteliği hakkında düşüncelerim son derece net ve açık. Biz çok önemli bir Kurtuluş savaşı verdik. Bu Türk-Yunan savaşı filan değil. Dikkat çekmek istediğim şey, Yunanlıların dört katı kadar neredeyse araziye, vatan toprağının işgal etmiş olan İtalyanlara karşı biz ne yaptık? Bunu söylemeye çalıştım. Bunu söylememin bir nedeni de şu, bu konuda bir şey yazılmamış. Diplomatik arşivlere dayalı iki makale dışında biz niye İtalyanlar hakkında hiçbir şey yapmadık. Ayrıca bunu, özellikle gizleniyor anlamında söylemek de istemiyor. Tarihçilerimizin ilgisini mi çekmedi? Çekmemesi de mümkün değil yani. Neden biz İtalyanlarla bu kadar iyi geçinmişiz, onlara karşı bir silah atmamışız? Bunu anlatmaya çalıştım. Ama Kurtuluş Savaşı'nın öneminin ne olduğunu son derece iyi bilen bir insanım. Sakın beni İkinci Cumhuriyetçilerle karıştırmayın.

“Acaba yeniden aynı yere mi dönüyoruz” sorusuna gelince, özellikle çalışma alanımda yayılımcı ülkelerin çeşitli ülkelerdeki sosyal ve ekonomik yapıyı nasıl değiştirdikleri konusunda belli başlı iki buçuk yaklaşım var. Buçukuncu yaklaşım 1960'larda ABD'de biraz moda olan ve bazı olguları açıklamaya yönelik olan “Aracı Azınlıklar Teorisi.”, Ama bu bizim durumumuzla çok ilgili değil. İkincisi Wallerstein'ın “Dünya Kapitalist Sistemi” kavramı çerçevesinde inceleyen yaklaşımı. Bu kapsamda Türkiye ile ilgili mesela Çağlar Keyder, Huricihan İslamoğlu'nun çalışmaları var. Çok güzel örneklerini verdiler. Bir de kendime yakın bulduğum Rosa Luxemburg yaklaşımı, yani Marksist yaklaşım var. Bu üç yaklaşımda da sizin dediğiniz türden uyarılması gereken bir kırmızı bayrak göremiyorum. Yani tekrar geriye mi dönüyoruz, hayır çok daha ilerideyiz ama çok daha bambaşka bir düzeydeyiz. Biz sömürge olmadık aslında, hiçbir zaman sömürge olmadık. Yaklaştık ama şimdi de sömürge değiliz. O yüzden eskiye dönüşün izlerini bazı yerlerde görebilmek mümkün belki ama emperyalizm bağlamında bence hayır.

levent döllek - Şimdi, “Bu emperyalizmin öznesi nedir? Birimi nedir?” Bu finans kapitalinin daha büyük hali. Yani bütün dünyada sadece iktisadi ve ticari faaliyet yürütmeyen, bütün dünyada

planlama yapmaya başlayan bu yapının. Sadece sermaye ihracı yapmayıp oradaki koşulları da değiştirmeyi önüne koyan planlamanın içerisinde. Bunlara çok uluslu şirketler deniyordu ama bunların hepsi tabi ki bir ulusa ayağını basan şirketler. Örneğin Daimler Chrysler. Bunlar mesela birleşti ama bu şimdi bir Amerikan ve Alman markası olmadı o yine Alman markası. Çünkü ilişki eşit olmuyor biri diğerini yutarak tekelleşme oluyor. Yani Kautsky'nin "süper emperyalizm" hayali mümkün olmuyor. Bir yutma, bir rekabet ve bir çatışma ilişkisi var aralarında. Bu Mega Kapital. Haliyle devletlerle bütünleşmek zorunda. Sadece şunu hayal edelim, 200 milyar dolar serveti olan Elon Musk, Mars projesi yapıyor ve dünya liderlerine ay bileti satıyor. Böyle bir oluşum, bu büyük gücü özel güvenlik şirketiyle koruyamazsınız. Buna çökerler. Dolayısıyla bunlar çıkarlarını mutlaka devletler aracılığıyla ortaya koymak zorunda. Artık dünya arenasında bu kavga var. Ve bu barışçıl şekilde verilecek kavga değil. En son gördük, gemi geçmedi Süveyş'ten. İki füze atıldı dünya kapitalizmi Ümit Burnu'nu yeniden keşfetti. Yani bu devletler, bu ordular olmadan mümkün değil. Orada şu oldu diye düşünmek lazım. Evet emperyalist dünya sistemi bir büyük abinin abiliğini kabul etti, yani Amerikan emperyalizmini. Ama bu da çok barışçıl olmadı, iki dünya savaşından sonra oldu. Lenin, daha devrimi yapmadan önce emperyalistler arası rekabetten bahsediyor, dünyanın paylaşılmasını tamamlanması ve yeniden paylaşılmasından bahsediyordu. Temeli o mega kapitalidir, finans kapitalinin daha büyük biçimi. Dolayısıyla devletler arası ilişkiler tabii ki önemli ama bu dışsal mı içsel mi? Tabii ki içsel oluyor bu durumda. Yani o dünya sistemine entegre oluyor.

Türkiye de bugün emperyalist dünya sistemin dışında değil içinde. Sermayesiyle birlikte o ilişkiyi sağlamış. Bu mega kapitalin küçük ortağı ama sonuçta onlarla birlikte hareket ediyorlar. Aynı zamanda Türkiye ekonomisinin, siyasetinin her hücresine nüfuz etmiş durumda o ilişkiler. Mesela S400'lerle Amerikan uçaklarını vuracağız gibi bir hava oluştu. Halbuki hiçbir zaman ABD bize uçakla gelmedi ki... ABD'nin burada İncirlik üssü var. 15 Temmuz'da kendi uçağımız geldi bombalandı ama İncirlik'ten kalkan tanker uçak ona yakıt verdi... Ya da Trump adamını buradan alırken füze tehdidinde bulundu mu, tweet attı. Ama bizim ticari açık yüzünden Türk lirası güm diye dibe vurdu. Rahibi de aynı hızla geri gönderdik. Emperyalizm bize bu şekilde saldırıyor. Dolayısıyla gerçek bir anti-emperyalist mücadelen bahsetmeden önce Türkiye'nin dolar bağımlılığından kurtulması lazım. Onun için, daha öteye giderek mesela Tüpraş'ın kamulaştırılması lazım. Stratejik sanayinin kamulaştırılması lazım. Çünkü içseldir emperyalizm. Dolayısıyla Türkiye'nin dışa doğru açılması ve yayılması, bu Osmanlıcılık olabilir, Turancılık olabilir, hepsi emperyalist bir himaye ilişkisi ve bağlar içerisinde zuhur etmektedir.

Dünyadaki her emperyalizm bir dünya sistemi ama orada başat oluşum var. Dünya sistemi bir tahakküm sistemi. Tahakküm sistemi zor yoluyla ayakta tutulmak zorunda ve bu işin başında

Amerikan emperyalizmi var. Bundan Avrupa, İngiliz emperyalizmi ayırmıyorum. Ama Rusya ve Çin'i ayırıyorum. Çünkü Rusya ve Çin bir dünya hakimiyeti mücadelesi vermiyor. Çin dünya ticaretiyle entegre olurken bunun güvenliğini sağlamaya çalışıyor en fazla. Afrika'da çok büyük yatırımları var Çin'in ama orada herhangi bir ülkenin rejimiyle ilgili bir tasarrufta bulunmuş mu, bulunabilmiş mi? O kadar komik hikayeler var ki, bu bir değil iki değil. Afrika'da biliyorsunuz çok fazla darbe oluyor. Ama Çin'in işleri devam ediyor. Çünkü Çin'in politikası bu, karışmıyor. Yani yarın Doğu Perinçek de başa geçse, Tayyip Erdoğan da kalsa, Kılıçdaroğlu da kazansaydı, Çin yine aynı şekilde devam edecekti. Çünkü Çin emperyalist olamıyor. Öyle bir gücü yok. Rusya'nın durumu zaten Ukrayna ile uğraşıyor. Bu arada şunu da söyleyeyim. Bir emperyalist güç düşünün, kendi ülkesinin sınırlarını dünyaya kabul ettirememiş. Tayvan Çin midir değil midir? Ne olacak? Bunu komik buluyorum. Ama bir sonucu var.

NATO bir güvenlik şemsiyesi, bizi Rus tehdidine karşı koruyan falan. NATO bir kontrgerilla örgütlenmesi kurmuştur bütün Avrupa'da. Buna Türkiye dahil. Ve sanırım bu salonun büyük kısmı onun kanlı icraatlarını biliyor. Sendikacılarımızı öldürdüler, devrimcileri öldürdüler, muhalifleri öldürdüler. Kan akıttılar, 1 Mayıs'ta kitle katliamına yöneldiler. Bu öyle birtakım kendini bilmezlerin işi değildi. NATO'nun organize faaliyeti idi. Kontrgerilla bu doğrultuda Türkiye'de bir özel yapılanma da kurdu ve halen sürüyor. Onun içindeki çıkar çatışmaları başka şekillerde karşımıza çıkıyor. Ama o bambaşka bir konu. Eğer bugün birilerini görüyorsak, dünün Amerikan işbirlikçisi ve tetikçisi olup da bugün böyle ABD'ye karşı konuşan kim varsa, ben onu demek ki kontrgerilla içerisinde yanlış bir yere düşmüş diye algılıyorum. Ve bugün Ukrayna'da olanı da aynı yere koyuyorum. Ukrayna'da Naziler var. Her tarafta. O Naziler nereden çıktı? O Naziler, 2103'teki Maidan Hareketi'nden itibaren NATO tarafından bilfiil desteklendi ve eğitildi. Ukrayna daha NATO'ya girmeden, NATO Ukrayna'ya kontrgerilla örgütlenmesini kurmuştu. Şimdi İsveç, Finlandiya NATO'ya giriyor. Zavallı İsveçliler, Finlandiyalar bu gerçekte tanışacaklar. Dolayısıyla bizim için NATO'dan çıkmak mesela bir güvenlik meselesi. NATO'nun kendisi bir güvenlik sorunu bizim için. Ancak Rusya'daki rejimi de, 'Çin Kapitalist Partisi'ni de desteklemiyorum. Bunlardan bahsetmiyorum. Yine de bu ülkeler dünyadaki gericiliğin merkezi olarak nitelendirebileceğimiz ülkeler değil Amerikan emperyalizminin yanında.

Blockchain zor soru ama çok net bir fikrim var. O da şu: Mesela kredi kartları çıktığı zaman işte para bitiyor artık dendi ama kredi kartları parayı bitirmedi. Biçim değişiyor sadece. Para olgusu olduğu yerde duruyor. Çünkü kapitalist ilişkilerde sermaye ilişkisinin içerisinde zaten var olan bir şey. Blockchain, Amerikan hegemonyasının sarsıldığı bir dönemde önemli bir yere oturuyor ve çok ciddi bir olanak da sağlıyor. Ancak emperyalizm açısından herhangi blockchain teknolojinin dönüştürücü olacağını düşünmüyorum. Ama şunu kesinlikle düşünüyorum. Bu

teknoloji bilhassa büyük kitlelerin süreçlere katılımının çok önünü açan da bir yönü var yani âdem merkezli bir şekilde. Dolayısıyla emperyalizmin bunu en fazla bir çeşit para olarak kullanabileceğine ama bunun sosyalizmin elinde çok büyük bir imkân olabileceği kanaatim değil. Ama bu da aslında dünya insanlığın en büyük şey. Yani teknolojik gelişmeler her yönüyle insanlığın önüne büyük ufuklar açıyor. Ama bu ufuklara doğru yelken açmamızın önünde de emperyalizm bir duvar olarak duruyor. Bunun aşılması lazım. Dolayısıyla burada da söylendi, bütün dünya böyle karmak karışık her tarafta savaşlar oluyor bu bir devrimci durumdur. Ben böyle bakmak gerektiğini düşünüyorum. Çünkü bu bütün bunlar aynı zamanda bir tarafta bir çözümsüzlüğü gösteriyor. Kendi çözümünü araması lazım insanlığın o da sıçramalarla, niteliksel dönüşümlerle olmak durumunda yani emperyalizmin aşılması ile sosyalizmle olmak zorunda diye düşünüyorum.

emine tahsin - Teşekkürler. Bu oturumun temel çıktılarından biri emperyalizm olgusunu akademik düzlemde belki daha fazla tartışmamız gerekiyor. Dünya ekonomisindeki yönelimlerle birlikte bunu da sanırım yine Cemiyetimizin bize sağladığı olaylar çerçevesinde önümüzdeki dönemlerde yapabiliriz diye düşünüyorum. Çok teşekkürler.